

BOUWFYSISCH ANALYSE NR. 66

Begijnhof | 2300 Turnhout

Opgemaakt door **ARAT ■ architecten**

Fraikinstraat 71 | 2200 Herentals | W www.arat.be

T 014 24 86 90 | E info@arat.be

Opgemaakt te Herentals | april 2016

Opdrachtgevend bestuur | OCMW Turnhout en Gemeentebestuur Turnhout

HOOFDSTUK 01	IDENTIFICATIE EN SITUERING	3
01.01	Gegevens	3
01.02	Inleiding	4
HOOFDSTUK 02	EXTERIEUR.....	5
02.01	GEVELS WONING.....	5
02.02	GEVELS ACHTERBOUW EN BINNENKOER	7
02.03	BUITENSCHRIJNWERK	10
02.04	BEDAKING	11
HOOFDSTUK 03	INTERIEUR	12
03.01	KELDER.....	12
03.02	GELIJKVLOERS	13
03.02.01	PLAFOND.....	13
03.02.02	VLOEREN	14
03.02.03	MUREN.....	15
03.03	EERSTE VERDIEPING	17
03.03.01	VLOEREN	17
03.03.02	MUREN.....	17
03.03.03	DAKCONSTRUCTIE	18
03.04	ZOLDER	19
03.04.01	DAKCONSTRUCTIE	20
HOOFDSTUK 04	CONCLUSIE	21
HOOFDSTUK 05	BIBLIOGRAFIE	21

HOOFDSTUK 01 IDENTIFICATIE EN SITUERING

01.01 GEGEVENS

Basisgegevens

Huisnummer	66
Perceel	621
Datering	19de eeuw met oudere kern uit de 16de -17de eeuw
Bescherming	Als landschap in 1963 en als monument in 2015

De begijnhofwoning nr. 66 bevindt zich tussen de infirmerie nr. 67 (rechts) en de aansluitende woning nr. 65 (links). De woning is van het type enkelhuis met twee traveeën en twee bouwlagen en deelt samen met nr. 64 en 65 één doorlopend zadeldak. De eenvoudige bakstenen voorgevel heeft een 19de-eeuws uitzicht. In oorsprong bestond de woning uit slechts één bouwlaag, maar in het begin van de 19de eeuw werd het huis verhoogd. Bovenaan werd de hogere voorgevel met een kroonlijst afgewerkt. Ook de zijgevels werden verhoogd, te zien aan de muurvlechtingen die het oorspronkelijke volume aangeven. Bij de restauratie, uitgevoerd o.l.v. architect E. Wauters in 1979, werd tussen nr. 65 en 66 een scheidingswand in vitswerk blootgelegd. Naar alle waarschijnlijkheid was dit huis oorspronkelijk van hout en zouden de beschreven relictten uit de 16de eeuw dateren. Zodoende wordt de begijnhofwoning gedateerd in de 19de eeuw, met een oudere kern uit de 16de-17de eeuw.

Kaart met aanduiding van begijnhofwoning nr. 66, met rechts de infirmerie en links de aansluitende woning nr. 65. Achter de woning ligt een kleine binnenkoer (blauwe stippellijn) waaraan een deel van de achterbouw (rode stippellijn) aansluit en als apart onderdeel beschikbaar is voor deze woning.

Het begijnhof van Turnhout is beschermd als cultuurhistorisch landschap en als bouwkundig geheel. Sinds 1998 werd het begijnhof tevens tot Unesco Werelderfgoed benoemd.¹

¹ www.geo.onroenderfgoed.be, geraadpleegd op 7-4-2016.

01.02**INLEIDING**

De bedoeling van deze nota is om een beknopt idee te geven van de huidige staat van het gebouw. Het is niet de bedoeling om elk materiaal of onderdeel uitgebreid te analyseren of te onderzoeken op verborgen gebreken. Dergelijk onderzoek kadert eerder in een restauratiedossier waar eventueel wél dergelijke destructieve onderzoeken of gespecialiseerde onderzoeken noodzakelijk zijn.

Maar zelfs een eerste visuele controle geeft meestal al een goed beeld van de kleine en grote problemen die men kan verwachten en zullen moeten geremedieerd worden op korte of middellange termijn.

Normaal zijn de rapporten van Monumentenwacht ook een zeer betrouwbare indicator voor de urgentie van de ingrepen die noodzakelijk zijn om het gebouw te vrijwaren van schade en verval.

Uiteraard moet men bij deze evaluatie ook altijd rekening houden met de bouwhistorische waarde van het gebouw en dus ook met bepaalde negatieve kenmerken inherent aan die authentieke materialen. Het enkelvoudig getrokken glas isoleert uiteraard veel minder dan het hedendaags dubbel glas maar dat betekent niet dat het om die reden zo maar mag vervangen worden. Of historisch schrijnwerk zal bv. minder winddicht afsluiten dan een hedendaags raamtype dat technologisch beter ontwikkeld is. En uiteraard is een begijnhofwoning niet geïsoleerd conform de recente normering. Dergelijke “nadelen” worden in deze nota dus niet opgesomd als gebreken omdat ze inherent zijn aan dit gebouw. Dat betekent niet dat men niet kan of mag ingrijpen om deze gebreken te verhelpen of de bestaande toestand te verbeteren maar dat advies maakt geen deel uit van deze studie. Dit moet later bij de uitwerking van een restauratiedossier geval per geval onderzocht worden in nauw overleg met het OCMW en de Erfgoedconsulent.

Deze nota focust m.a.w. enkel op de acute en waarneembare defecten en geeft verder een aanvullend beeld door ook foto's toe te voegen, die minder dan in de C.H.E.-studie, de nadruk leggen op het bouwhistorische maar eerder op de algemene staat van het gebouw.

HOOFDSTUK 02 EXTERIEUR

02.01 GEVELS WONING

Alle gevels zijn in goede staat. De voegen werden bij een vorige restauratie opgevuld door cementmortel. De harde cement kan echter de bewegingen van het historische muurwerk (bestaande uit meer poreus baksteenwerk) niet opvangen. Zodoende kan er op termijn scheurvorming in het muurwerk optreden. De cementmortel houdt bovendien ook het vocht vast dat vervolgens in de baksteen blijft vastzitten waardoor deze sneller verweert en gevoelig wordt voor mosgroei of vorstschade (door kristallisatie van zouten) met scheuring en afschilfering tot gevolg. Bij voorkeur dienen de voegen dus globaal hersteld te worden door deze op termijn te vervangen door een kalkmortel. Eventueel kan ook de met cement dicht gesmeerde dakrand afgewerkt worden met kalkmortel (indien de gelegenheid zich voordoet,

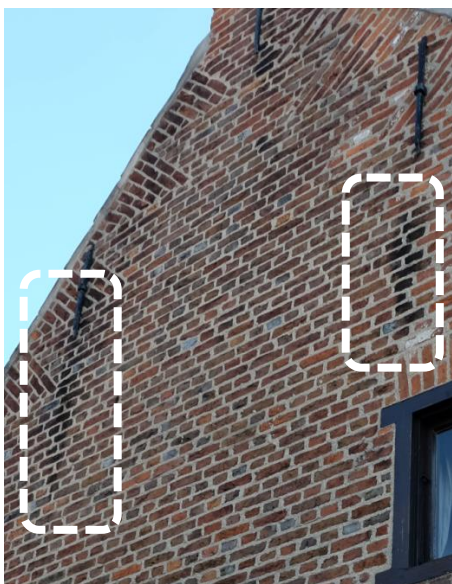
bijvoorbeeld bij noodzakelijke werken aan het dak). Op de achtergevel bevinden zich enkele zwarte verkleuringen ten gevolge van de muurankers: deze dienen gereinigd te worden.

Gebruik van cementvoegen

Lichte gevelverontreiniging

Zwarte sporen t.g.v. de gevelankers.

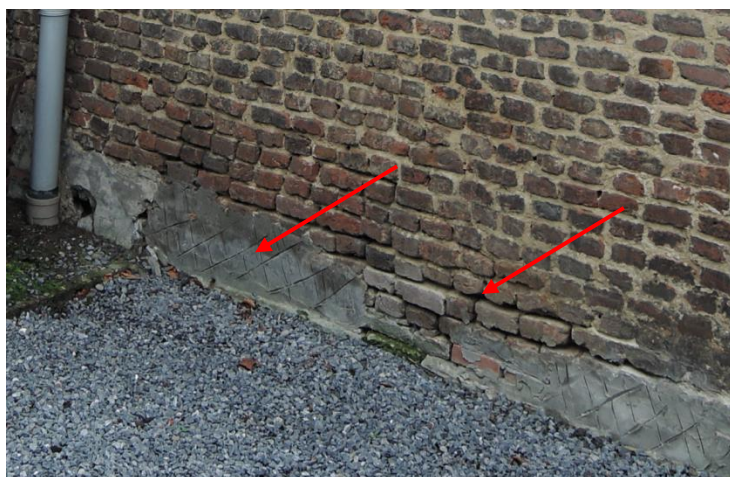
02.02**GEVELS ACHTERBOUW EN BINNENKOER**

Ook de gevels van de achterbouw en de tuinmuur verkeren in goede staat en hebben enkel een lichte reiniging nodig, voornamelijk omdat zij onderaan vervuild zijn door opspattend regenwater. Met uitzondering van de achtergevel van het bijgebouw (gevoegd met kalk), dienen bij voorkeur alle cementvoegen vervangen te worden met kalk(cement)mortel. De cement bestrijking onderaan de achtergevel van het bijgebouw dient best verwijderd te worden. Een groot deel van het voegwerk (eerder onderaan de muur) is dan ook reeds uitgevallen. Bijgevolg zijn ook de bakstenen niet langer beschermd en beginnen zij plaatselijk reeds af te brokkelen.

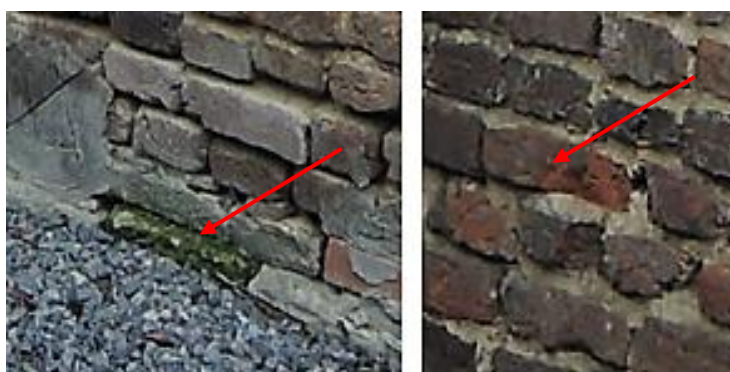

Lichte vervuiling door opspattend regenwater

Storende cement en ongevuld voegwerk

Afbrokkelende baksteen en mossen

Het muurtje met de toegangspoort tussen de koer van woning nr. 66 dient minimaal gerestaureerd te worden. Het voegwerk met cementmortel werd plaatselijk opvallend slordig afgewerkt en ook het merendeel van de bakstenen werden met cement besmeurd. Dit is niet enkel schadelijk voor het muurwerk zelf maar ook vanuit esthetische standpunt onverantwoord.

Cementmortel tussen de voegen en cementbekladding op de bakstenen

Nokpannen gemetst met cementmortel

Mossen

Beschadigde dekstenen

02.03 BUITENSCHRIJNWERK

Het buitenschrijnwerk is van recente datum of werd recentelijk gerestaureerd en verkeert in goede staat. Het schrijnwerk van de zij –en achtergevel en van het bijgebouw werd volledig vervangen. Het is niet duidelijk of dit naar bestaand model gebeurde. Alle ramen kunnen gemakkelijk geopend en gesloten worden.

02.04 BEDAKING

De pannen van zowel voorgevel, achtergevel, aanbouw en bijgebouw zijn intact. Enkel aan de achterzijde van het bijgebouw liggen de pannen lichtjes uit verband. Een algemene lichte onderhoudsbeurt voor alle dakpannen is voldoende. De nokpannen zijn deels beschadigd of komen

Dak voorgevel

Dak zijgevel

Dak voorgevel bijgebouw

Dak achtergevel bijgebouw

los als gevolg van hun hechting met cementmortel. Dit moet in de toekomst opgelost en vermeden worden. De schoorstenen zijn in goede staat. Hier en daar zou de zinkafwerking meer esthetisch verantwoord kunnen worden afgewerkt, zowel aan de schoorstenen als aan de dakafwerking van de achterbouw. De kroonlijsten zijn in orde en ook de dakgoten verkeren in goede staat. De dakgoten moeten wel dringend schoongemaakt worden, voornamelijk deze aan de zijgevel waarin reeds plantengroei is ontstaan.

HOOFDSTUK 03 INTERIEUR

De woning heeft reeds een opknapbeurt gehad en is functioneel in orde. Enkele punten hebben aandacht nodig. Zodoende wordt elke verdieping kort overlopen.

03.01 KELDER

Een algemene opkuis van de kelder is nodig. Ten gevolge van de capillaire aanzuiging van grondwater heeft de kelder algemeen te kampen met vochtproblemen. De voormalige dunne pleisterlaag op de muren is grotendeels afgebrokkeld en de randen van de keldervloer zijn bezaaid met afschilferingen. Op de muur zijn ook kleurschakeringen (wit en beige) te zien, wat wijst op vocht. Doordat een uitwendige oplossing (om het vocht tegen te gaan) onmogelijk is kan men kiezen voor een dunne bepleistering met toevoeging van tras. Een echte waterdichte bekuiping op basis van cement is hier niet aangewezen.

De plavuizen (gebakken aarde) hebben een grondige reiniging nodig: de witte aanslag is het gevolg van zoutresten door optrekkend grondvocht. Hoewel deze mogelijk niet de authentieke keldervloer uitmaken, kunnen zij omwille van hun authentieke waarde en hun relatief goede staat bewaard blijven. De keldertrap werd eveneens tijdens de laatste restauratie gemetst.

Scheur in het
muurwerk

'hoekige' profilering

Stalen I-ligger,
beschilderd met rode
menie

baksteen

Het plafond van de kelder is eerder uitzonderlijk aangezien de meeste begijnhofwoningen een gewelfde kelder hadden. De mogelijkheid bestaat dus dat deze kelder aanvankelijk een rondbooggewelf had, dat men later heeft vervangen door een troggewelf. Een andere mogelijkheid is dat er reeds bij aanvang een troggewelf was, aanvankelijk steunend op diagonaal geplaatste houten balken die reeds eerder werden vervangen door stalen profielen, beschilderd met rode menie² waarna de zijkanten van de ligger aangevuld werden met bakstenen. Dit zou tevens de eerder geknikte profilering van de troggewelven kunnen verklaren. De menie is ondertussen afgeschilferd, en de stalen balken vertonen reeds felle roestaanslag.

03.02 GELIJKVLOERS

03.02.01 PLAFOND

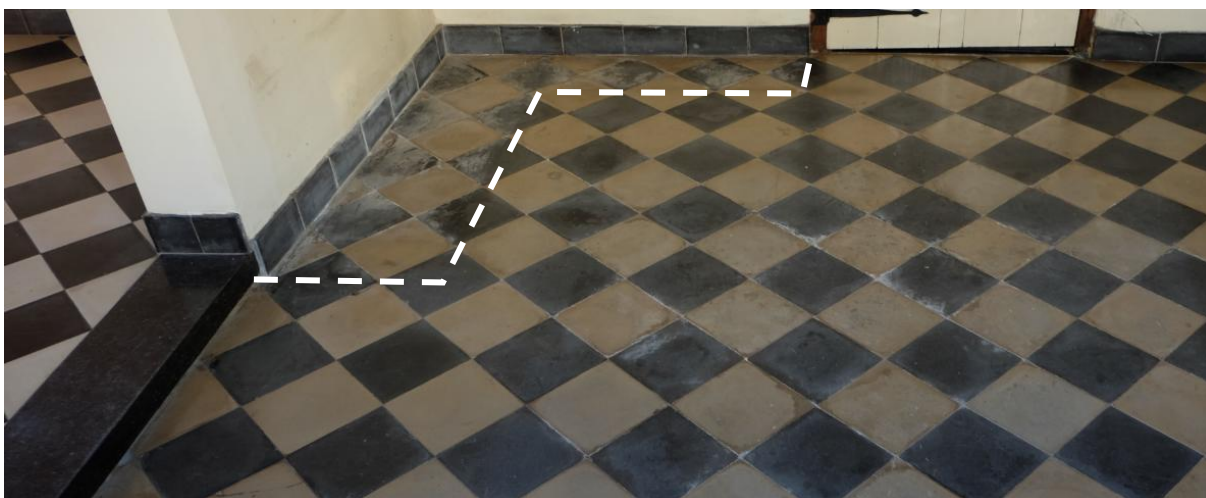
Problematisch is het sterk doorzakken van de vloerconstructie van de eerste verdieping, dat zichtbaar is aan de vloerbalken op het gelijkvloers, die sterk doorbuigen omwille van de te grote overspanning van de ruimte. De te dunne vloerkepers zijn niet aangepast aan de grote overspanning. Dit is een wekerend probleem in alle kamers van de woning, met uitzondering van de gang waar de overspanning minder groot is.

² Menie, ook loodmenie genoemd, betreft een oranje- tot roodbruine roestwerende grondverf en werd vroeger vervaardigd met loodwit dat als roestwerend bestanddeel op onder meer staal of ijzer werd aangebracht.

03.02.02 VLOEREN

De vloer in de voorkamer werd belegd met recente cementtegels en is in goede staat. De vloer in de achterkamer, die bestaat uit originele cementtegels, is reeds fel beschadigd. Zo is er in de hoek van de kamer een L-vormige strook te bemerken, waar er een lichte zoutuitslag op de tegels en de plinten zichtbaar is (mogelijk te wijten aan opstijgend vocht ?)

Hoewel de staat van deze cementtegels niet verbeterd kan worden (tenzij deze te vervangen, wat overigens overbodig is), kan door een zorgvuldiger gebruik verdere schade voorkomen worden.

In het kader van historische correctheid kunnen de mechanische aarde gebakken tegels bij voorkeur hoe dan ook verwijderd worden. Hoewel zij in goede staat verkeren, vertonen de cementvoegen tussen de tegels vertonende doorlopende scheuren.

03.02.03 MUREN

Verder zijn er plaatselijke scheuren in het pleisterwerk terug te vinden die echter zonder risico voor de stabiliteit zijn.

In de hoeken van de kamers (vlak boven het vloeroppervlak) zijn er lichte vochtplekken te bespeuren, afkomstig van optrekkend grondwater.

03.03 EERSTE VERDIEPING

03.03.01 VLOEREN

De doorbuiging van de vloerbalken is vooral merkbaar aan de vloer op de eerste verdieping.

03.03.02 MUREN

De muren werden recent bepleisterd en zijn over het algemeen in orde. Enkel in de hoeken (van de buitengevels) zijn soms schimmelvlekken te bespeuren.

03.03.03 DAKCONSTRUCTIE

Hoewel de dakconstructie in de achterste kamer van de eerste verdieping zo goed als volledig in orde en stabiel blijkt, lijken de secties van de spantbenen eerder fragiel.

03.04 ZOLDER

Het metselwerk op de zolder zou moeten hervoegd worden.

03.04.01 DAKCONSTRUCTIE

Er werd een onderdak geplaatst (bevat waarschijnlijk asbest en zal op termijn moeten verwijderd worden). Quasi de volledige dakconstructie werd vernieuwd . Het is dan ook vreemd dat men onder het hoofddak een toch erg lichte spant heeft voorzien waarvan de trekker bestaat uit een gewone

keper en onder de druk van de priemstijl fors doorbuigt.

HOOFDSTUK 04 CONCLUSIE

De begijnhofwoning nr. 66 werd reeds gerestaureerd en verkeert algemeen in een goede staat. Het exterieur vergt geen dringende onderhoudswerken. Het schrijnwerk is volledig in orde. Aandachtspunten zijn het reinigen van de dakgoten, het opnieuw opvoegen van de nokpannen met kalk(cement)mortel en het restaureren van de achtergevel van het bijgebouw (vooral o.w.v. het uitgesleten voegwerk).

Ook de staat van het interieur in deze begijnhofwoning is aanvaardbaar. Maar er werd weinig aandacht besteed aan de stabiliteit van de verdiepingsvloer : er zal zeker iets moeten gedaan worden aan de sterk doorbuigende vloerbalken.

Hetzelfde geldt voor de hoogste (moeilijk bereikbare) zolder waar men het dak helemaal heeft vervangen maar een haast amateuristische hoofdstructuur heeft in mekaar geknutseld.

Bibliografie

I. Werken

a. Monografieën

Monumentenwacht Vlaanderen vzw, *Gevelafwerking*, Hasselt, 1998.

Monumentenwacht Vlaanderen vzw, *Onderhoud van houten vloeren*, Hasselt, 2008.

Monumentenwacht Vlaanderen vzw, *Onderhoud van keramische en cementtegenvloeren*, Hasselt, 2012.

Monumentenwacht Vlaanderen vzw, *Onderhoud en herstel van voegen in historisch metselwerk*, Hasselt, 2013.